

Н. М. Сас

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ОСВІТНІЙ МАРШРУТ ЯК ОСНОВНА ФОРМА НАБУТТЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ (тенденції формування)

Освіта, яка спрямована на виконання стратегічних завдань розвитку економіки, визначається, з одного боку, досягненнями фундаментальних наук, з іншого – розвитком виробництва. У контексті обраної теми, на наш погляд, важливими є такі документи, як «Стратегія сталого розвитку України до 2030 року», policy brief «Industry 5.0: A Transformative Vision for Europe».

Серед головних рис Індустрії 5.0 виокремлено людино-центричний підхід до використання технологій, який, як очікується, зробить працівників більш значущими та сильнішими через використання цифрових пристроїв [1].

У порівнянні з передовиками Індустрії 4.0-5.0 (зазвичай, окремі передові бізнеси), закладам вищої освіти Європи (на нашу думку, зазначене, цілком стосується і закладів вищої освіти України) відводиться місце *відстаючих*, тих, які потребують швидких, гнучких та індивідуально налаштованих регуляторних змін стосовно досягнення рівня відповідності. У якості механізму змін пропонується застосовувати більш гнучкі та більш індивідуально налаштовані регуляторні зміни (як в навчальному процесі, так і у здійсненні власне управлінської діяльності, авт.), підвищення рівня державно-приватного партнерства й зростання ролі збалансованих політик. На нашу думку, маються на увазі усі щаблі управління загальнодержавне, регіональне, галузеве, на рівні окремого закладу освіти, кожного підрозділу. У цей процес мають бути задіяні суб'єкти управління усіх рівнів. Крім того, стосовно навчальних закладів – суб'єкти навчального процесу – викладачі (вчителі) і учні, а в широкому розумінні – усі стейкхолдери (на чие життя впливає управлінська діяльність). Policy brief по 5.0 від Європейської комісії досить ясно визначає пріоритети змін на рівні управління, зокрема, в розділі «Урядування 5.0». Застосоване гасло «не може бути жодної Індустрії 5.0 без уряду 5.0!» стосовно означеної

теми, на нашу думку, може бути таким «Індустрії 5.0 має відповідати освіта 5.0.» (як на рівні управління навчальним процесом, так і власне управління).

Україна має великий потенціал для переходу до Індустрії 5.0 (пасіонарне та креативне суспільство, науково-технічний та освітній потенціал, розвинуті стартап спільноти, тисячі кваліфікованих розробників та інтеграторів). Військові дії, як відомо, стимулюють розвиток спеціальних і специфічних (військових) теоретичних знань і прикладних навичок. На Київському міжнародному економічному форумі 2024 зазначалося, що «трендом в українській економіці буде переробна промисловість і високотехнологічна складна економіка» [2]. В закладах вищої освіти та наукових установах України діє 36 наукових парків, мета яких – розвиток науково-технічної та інноваційної діяльності, удосконалення якої планується за допомогою проєкту Science City [3]. Приклад подають наші героїчні ЗСУ, застосовуючи рівень урядування саме на принципах 4.0-5.0 – децентралізованих, але добре скоординованих автономних команд, і які діють на новому технологічному рівні [4]. Логічно, що це призводить до появи нових і внесення змін до існуючих освітніх програм.

В той же час, за даними Державного центру зайнятості, в Україні ринок праці зіткнувся з гострим дефіцитом робочої сили, працівників у різних галузях і різних рівнів освіти [5]. У виступі заступниці міністра економіки України Тетяни Бережної на Київському міжнародному економічному форумі 2024 зазначалося, що за даними Міжнародної організації праці Україні необхідно залучити 8,6 мільйона додаткових працівників, а згідно з дослідженням Мінекономіки потрібні 4,5 мільйона осіб. Серед шляхів подолання – створення інклюзивного ринку праці (який поверне людей, які виїхали), інвестування в продуктивність праці (у тому числі – створення більшої кількості програм, які допоможуть українцям бути більш конкурентоспроможними на ринку праці).

В умовах нових викликів більш затребуваним, у порівнянні з академічним, стає «корисне знання» (useful knowledge) (тобто – конкретне знання), а разом з ним, уміння і навички, що націлені на результат, приносять економічний зиск. Це, в свою чергу, призводить до зростання попиту на

фахівців, що володіють саме такими знаннями, уміннями і навичками. При цьому, для підприємств, закладів, установ, стає важливим не стільки факт підвищення кваліфікації персоналу, скільки оперативне оновлення конкретних знань, умінь і навичок, необхідних для здійснення професійної діяльності на конкретному робочому місці та задля забезпечення поліфункціональності наявних кадрів. Оскільки варіативність «корисного знання» значно більша, кількості академічних програм, то заповнити «ножиці» цілком можуть індивідуальні освітні маршрути. Конкретні напрямки варіативності «корисного знання» (індивідуальних освітніх маршрутів) визначаються особливостями технологічного циклу та умовами діяльності того чи того виробництва, організації, компанії задля забезпечення поліфункціональності наявних кадрів.

Таким чином, індивідуальне замовлення на освітні послуги (індивідуальні освітні маршрути) об'єктивно визначається:

- особливостями технологічного циклу та умовами діяльності того чи того виробництва, організації, компанії задля забезпечення поліфункціональності наявних кадрів;
- необхідністю оперативного оновлення конкретних знань, умінь і навичок для здійснення професійної діяльності на конкретному робочому місці;
- інклюзивністю ринку праці (задля повернення людей, які виїхали);
- кількістю і змістом програм, які допоможуть українцям бути більш конкурентоспроможними на ринку праці;
- дефіцитом робочої сили, працівників у різних галузях і різних рівнів освіти;
- розвитком науково-технічної та інноваційної діяльності;
- трендами української економіки (наприклад, переробна промисловість і високотехнологічна складна економіка);
- розвитком спеціальних і специфічних (наприклад, військових) теоретичних знань і прикладних навичок;
- рівнем відповідності *передовикам* Індустрії 4.0-5.0 (зазвичай, окремі передові бізнеси) і шляхами його досягнення;

- особливостями державно-приватного партнерства;
- рівнем утілення та операційною розробленістю застосування людиноцентричного (а, відтак, і студентоцентрованого) підходу.

Формою реалізації індивідуального замовлення на освітні послуги в Україні є індивідуальна освітня траєкторія (маршрут).

Згідно Закону України «Про вищу освіту», детермінація індивідуальних освітніх траєкторій відбувається згідно особистісного потенціалу здобувача вищої освіти (з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду); вибором здобувачем вищої освіти освітніх програм, суб'єктів освітньої діяльності, що їх реалізують, форм і строку здобуття освіти, освітніх компонентів; рівнем здобуття освітніх кваліфікацій; варіативністю академічної мобільності; результатами навчання, здобутих шляхом неформальної та інформальної освіти тощо [6].

Таким чином, поєднання усіх чинників диференціації індивідуальних освітніх траєкторій (маршрутів) складає максимальну кількість і, в ідеалі, охопить 100% здобувачів вищої освіти. Тобто, індивідуальна освітня траєкторія стає основною формою набуття вищої освіти в Україні.

Студентоцентроване навчання у закладах вищої освіти України передбачає такий підхід до організації освітнього процесу, за якого :

- здобувачі вищої освіти заохочуються до ролі автономних і відповідальних суб'єктів освітнього процесу;
- створюється освітнє середовище, орієнтоване на задоволення потреб та інтересів здобувачів вищої освіти, зокрема надаються можливості для формування індивідуальної освітньої траєкторії (маршрут);
- освітній процес будується на засадах взаємної поваги і партнерства між учасниками освітнього процесу.

Таким чином, нами виявлено тенденції застосування індивідуального освітнього маршруту як основної форми набуття вищої освіти в Україні. Як вирішенні питання виокремлюємо організаційні засади застосування

індивідуального освітнього маршруту як основної форми набуття вищої освіти в Україні.

Список бібліографічних посилань

1. Directorate-General for Research and Innovation, (2022). *Policy brief «Industry 5.0: A Transformative Vision for Europe»* [Accessed 20 December 2024] Available at: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/knowledge-publications-tools-and-data/publications/all-publications/industry-50-transformative-vision-europe_en [Accessed 7 January 2025].
2. Бережна, Г. (2024). *Людський капітал соціальні виклики та економічні стратегії* [video]. Available at: <https://www.youtube.com/live/bvS19O2wV9I> [Accessed 25 December 2024].
3. Коваленко, А. (2024). В Україні планують удосконалити наукові парки: про що йдеться і яких змін очікувати. *Українська правда*, [online] 26 грудня. Available at: <https://life.pravda.com.ua/society/v-ukrajini-planuyut-udосkonaliti-robotu-naukovih-parkiv-305593> [Accessed 26 December 2024].
4. Юрчак, О. Про Індустрію 5.0 – чому це стає актуальним для України. [online] In: *Industry4Ukraine*. Available at: <https://www.industry4ukraine.net/publications/pro-industriyu-5-0-chomu-cze-staye-aktualnym-dlya-ukrayiny/> [Accessed 20 December 2024].
5. Барсукова, О. (2024). Україні створять мережу «Стартап-школа – інкубатор-акселератор»: що це. *Українська правда*, [online] 23 квітня. Available at: <https://life.pravda.com.ua/society/studenti-zmozhut-stvoryuvati-startapi-pid-chas-navchannya-uryad-pidtrimav-iniciativu-mon-301215/> [Accessed 20 December 2024].
6. Rada.gov.ua, (2014). *Про вищу освіту* [online]. Київ, Україна. Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [Accessed 20 December 2024].

References

1. Directorate-General for Research and Innovation, (2022). *Policy brief «Industry 5.0: A Transformative Vision for Europe»* [Accessed 20 December 2024]

Available at: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/knowledge-publications-tools-and-data/publications/all-publications/industry-50-transformative-vision-europe_en [Accessed 7 January 2025].

2. Berezhna, T. (2024). *Lyudskiy kapital sotsialni vikliki ta ekonomichni strategiyi* [Human capital social challenges and economic strategies] [online]. Available at: <https://www.youtube.com/live/bvSI9O2wV9I> [Accessed 25 December 2024].

3. Kovalenko, A. V. (2024). *Ukrayini planuyut udoskonaliti naukovi parki: pro scho ydetsya i yakih zmin ochikuvati* [Science parks are planned to be improved in Ukraine: what is it about and what changes can be expected]. *Ukrayinska pravda*, [online] 26 dec. Available at: <https://life.pravda.com.ua/society/v-ukrajini-planuyut-udосkonaliti-robotu-naukovih-parkiv-305593/> [Accessed 26 December 2024].

4. Yurchak, O. *Pro Industriyu 5.0 – chomu tse stae aktualnim dlya Ukrayini* [About Industry 5.0 – why it is becoming relevant for Ukraine]. [online] In: *Industry4Ukraine*. Available at: <https://www.industry4ukraine.net/publications/pro-industriyu-5-0-chomu-cze-staye-aktualnym-dlya-ukrayiny/> [Accessed 20 December 2024]

5. Barsukova, O. (2024). *V Ukrayini stvoryat merezhu «Startup-shkola – Inkubator-akselerator»: scho tse* [In Ukraine, a network «Startup school – incubator-accelerator"»: will be created: what is it]. *Ukrayinska pravda*, [online] 23 april. Available at: <https://life.pravda.com.ua/society/studenti-zmozhut-stvoryuvati-startapi-pid-chas-navchannya-uryad-pidtrimav-iniciativu-mon-301215/> [Accessed 20 December 2024]/

6. Rada.gov.ua, (2014). *Pro vyshchu osvitu* [About higher education] [online]. Kyiv, Ukraine. Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [Accessed 20 December 2024].

Сас Наталія Миколаївна. Індивідуальний освітній маршрут як основна форма набуття вищої освіти в Україні (тенденції формування).

Методологічна установка, що освіта (зокрема вища) спрямована на виконання стратегічних завдань розвитку економіки, робить правомірним гасло «Індустрії 5.0 має

відповідати освіта 5.0.» (як на рівні управління навчальним процесом, так і власне управління). Що зумовлює актуальність обраної теми.

Автор виокремлює економічні (перехід до Індустрії 5.0; розвиток спеціальних і специфічних (військових) теоретичних знань і прикладних навичок; «тренди» в українській економіці (зокрема, високотехнологічна складна економіка); розвиток науково-технічної та інноваційної діяльності на новому технологічному рівні) та демографічні (дефіцит робочої сили, працівників у різних галузях і різних рівнів освіти) чинники, що спричиняють зміни у діяльності закладів вищої освіти України.

В умовах нових викликів більш затребуваним, на думку автора, у порівнянні з академічним, стає "корисне знання" (useful knowledge) (тобто – конкретне знання), оперативне оновлення конкретних знань, умінь і навичок, необхідних для здійснення професійної діяльності на конкретному робочому місці та задля забезпечення поліфункціональності наявних кадрів.

Оскільки варіативність "корисного знання" значно більша, кількості академічних програм, то індивідуальне замовлення на освітні послуги набуває масового характеру, а відтак, основною (найбільш масовою) формою реалізації індивідуального замовлення на освітні послуги в Україні стає індивідуальна освітня траєкторія (маршрут).

Ключові слова: індивідуальна освітня траєкторія (маршрут), економічні та демографічні чинники, "корисне знання".

Nataliia Sas. Individual educational path as the main form of higher education in Ukraine.

The methodological assumption that education (including higher education) is aimed at fulfilling the strategic objectives of economic development makes the slogan “Industry 5.0 must be matched by education 5.0” (both at the level of educational process management and management itself) legitimate. This determines the relevance of the chosen topic.

The author identifies economic (transition to Industry 5.0; development of special and specific (military) theoretical knowledge and applied skills; “trends” in the Ukrainian economy (in particular, high-tech complex economy); development of scientific, technical and innovative activities at a new technological level) and demographic (shortage of labor force, employees in different industries and different levels of education) factors that cause changes in the activities of higher education institutions in Ukraine.

In the face of new challenges, the author believes that “useful knowledge” (i.e., specific knowledge), the prompt updating of specific knowledge, skills and abilities necessary for

professional activities in a particular workplace and to ensure the multifunctionality of existing personnel, is becoming more in demand than academic knowledge.

Since the variability of “useful knowledge” is much greater than the number of academic programs, the individual order for educational services is becoming widespread, and therefore, the main (most widespread) form of implementation of the individual order for educational services in Ukraine is the individual educational path (route).

Key words: individual educational trajectory (route), economic and demographic factors, "useful knowledge".